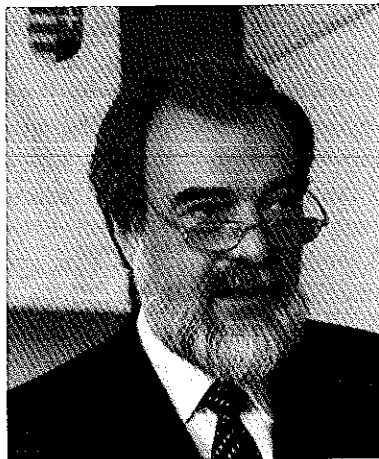

Tisztelgés Nyiredy Szabolcs emlékének

Alig fél éve vett fájdalmas búcsút a magyar gyógyszerész társadalom e folyóirat hasábjain is *Nyiredy Szabolcstól*. Szimbolikusan minden magyar gyógyszerész, sok-sok társterület képviselője, számtalan olyan barát és ismerős, akik szerteágazó munkája során kapcsolatban álltak vele, és szervező, integráló tevékenysége bűvkörébe kerültek. A búcsú fájdalmán túl a gyógyszerészet elvesztett egy erős összetartó erőt, a tartó pillérek egyikét. Tudjuk, hogy a legrosszabbkor. Az elmúlt egy év nyugtalanító eseményei éles kontúrral vetítik elének a hiányát, emlékeztetnek mindannyiunkat arra, hogy máris mennyire hiányzik fontos személyisége. Nincs ma olyan története a magyar gyógyszerészetnek, legyen az országos vagy helyi esemény, amelyen hiánya ne lenne érezhető. Azok, akik társai, közeli megfigyelői vagy részesei voltak sokszínű, aktív életének, munkásságának, ma még naponta emlékeznek rá. Az *Acta Pharmaceutica Hungarica* jelen száma ezért egyszerre kíván emlékezés és tisztelgés lenni. A szerzői kollektívák megemlékezése és tisztelgése egy olyan kolléga és barát tudományos teljesítménye előtt, aki a gyógyszerészeti tudományok több részterületét sikeresen művelte. A magyar gyógyszerészetért dolgozott, de tudományát európai és világszínvonalon művelte. Kapcsolatokat, elismerést szerzett magának és a magyar gyógyszerészetnek. Sajnos túl korán ért véget aktív élete, szakadt félbe ez a szervező erő.

Pályája és talán sorsa is sok tekintetben jellegzetesen magyar volt. Egy kicsi, törekvő nemzet szülöttként hamar felismerte azt, amit a botanika, a gyógynövénytan és általában a magyar tudomány nagyjai már évszázadokkal előtte vallottak. Azt, hogy aki egy ilyen kis ország határain túlra akar látni és látszani, majd itthon hasznosat alkotni, annak először európaivá kell válnia tudásban, önmagával és másokkal szembeni igényességben. Azt is látta, hogy ez az elmúlt ötven évben még fontosabb volt, mint évszázadokkal korábban. Elment alkotni és tanulni tudományt és európai magatartást, hogy

amit tanult, itthon hasznosíthassa Svájc, azon belül Zürich mint választás egyszerre jelentette a gyógyszerészet és gyógyszergyártás szülőhazáját, a magas világszínvonalú technika és tudomány egyik európai centrumát, közvetlen szakterületünk a gyógynövények kutatása és korszerű alkalmazása szempontjából a nagy elődök szellemi örökségét. Európának ebben a régiójában vált a farmakognózia, a gyógynövénykutatás és az ipari feldolgozás azzá, ami ma is. Ez a régió adta *Alexander Tschirchet* és a növénykémia olyan nagyjait, mint *Karrer*, *Reichstein* és *Stoll*, az elválasztástechnika nagyjainak (*Zechmeister*, *Stahl*) hatása mind a mai napig közvetlenül és erősen érezhető a Zürichi Egyetemen. *Nyiredy Szabolcs* a közvetlen örökösök közé került. Mellettük, egy új szellemi világban érvényesíthette a hazai indítást, tehetségét. A zürichi tartózkodás évei meghatározták és megalapozták számára azt a tudományterületet, amelyen munkásságával a legmaradandóbb eredményeket érte el. A világhírű labortechnikai cégek jelenléte kiváló ösztönzés volt az új eljárások későbbi, hazai megvalósításához is. A hazatérő *Nyiredy Szabolcs* tarsolyában azonban nemcsak tudományos eredmények, szabadalmak és a megvalósítások tervei voltak, hanem egy új felfogás az életről, hivatásról, emberi és szakmai magatartásról. A racionálisan szervezett, igényes munka, és általában a megbízhatóság, pontosság és szervezethezesség, a gyakorlati szempontok fontossága, mint vezérlő elvek élete végéig elkísérték. Ezeket előbb Intézete, majd a gyógyszerészet egésze érdekében érvényesítette és tervezte általános érvényre juttatni.

A „rendező elv” megtalálása és a hatékonyság lehetőségeinek keresése vezérelte legfőbb tudományos kutatási területe, az elválasztástechnika területén is. Akik a kromatográfia hőskorában ilyen technikákkal dolgoztak, tudják mennyi gyakorlati nehézséget, idő- és anyagpazarlást jelentett a módszer „beállítása”, a megfelelő hordozó és vivőfázis eredményes, optimális kombinációjának megtalálása. A Nyiredy-féle „prizma modell” és annak ki-

teljesítése, sokféle alkalmazása jelentős lépés volt a fejlesztési, modernizációs törekvésekben, abban, hogy ezek a technikák túlléptek az empirikus kísérletezgetések szintjén. Azon kutatók közé tartozott, akik mostoha feltételek között is részesültek a gyakorlati megvalósítások örömeiben.

Rátermettsége, és a sors kifürkészhetetlen akaratára folytán az országban vezető szerepet játszó és Európában még ma is ritkaságnak számító intézmény élére kerülve *Nyiredy Szabolcs* a gyógynövény ágazat szinte minden területére rálátott, és azokra jelentős hatással volt. Sajnos ma már nem tudhatom meg Tőle, hogy ebben mennyi szerepe volt a svájci *Alexander Ischirch* szellemi örökségének, aki először definiálta tudományunk részterületeit és enciklopédikus módon foglalkozott is azokkal. *Szabolcs* egész tudományszervező és kutató munkájának egyik fókuszában ez a felfogás állt. Intézete feladatköréhez tartozott a génállomány megőrzése, növényfajok kultúrába vétele, fontos fajok nemesítése, vizsgálata, a gyógynövényminősítés, a sokrétű gyógynövényanalitikai munka, és mindezt kiegészítette preparatív kutatással és termékfejlesztéssel. Még a látszólag távoli analitikai munkák tárgyai, modellanyagai is csaknem mindig gyógynövények és természetes vegyületek voltak.

Nyiredy Szabolcs sorsa tragikusan magyar abban, hogy teljesítménye csúcán, képességei és ereje teljében szakadt félbe. Amit alkotott, abból sokminden gyakorlattá, valósággá válhatott élete során, de még több fog termékenyítőleg hatni a jövőben a gyógyszerészeti, analitikai kémiai és más területeken. Minden emberi életút egyik mozgató rugója az, hogy maradandó értéket hozzon létre, hagyjon hátra a jövő nemzedékek számára. A kutató szellemet az igazság kiderítésében, az ismeretlen megismerésében is ez hajtja kimondottan, vagy kimondatlanul. Az emberi alkotás végtelen tömegű homokszemcséi között a fajsúlyos, maradandó „szellemi gyöngyszemek” és a tudomány házat tartó kövek megtalálása csak keveseknek adatik meg. Ezt az idő rostája mutatja meg. Meggyőződésem, hogy *Nyiredy Szabolcs* barátomnak fájóan rövid élete ellenére ez sikerült. Az általa begyűjtött szemcsék között vannak olyan gránitszilárdságú, fajsúlyos építőkövek, amelyek az idő rostáján fennmaradnak. És *Wass Alberttől* tudjuk, hogy „csak a kő marad”.

Dr. Szendrei Kálmán
professor emeritus